

PROSECO
Krepimo civilno družbo

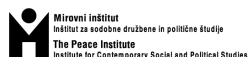
NACIONALNO POROČILO O STANJU CIVILNE DRUŽBE V SLOVENIJI

Kazalo

Uvod	5
Metodološki okvir	6
Zakonodajno okolje	7
Financiranje in viri sredstev	13
Vključevanje v procese odločanja	19
Varen prostor za delovanje	23
Zmožnosti in odpornost organizacij	27
Sklep	32
Zahvala	34

Financirano s strani Evropske unije. Izražena stališča in mnenja so zgolj stališča in mnenja avtoric_jev in ni nujno, da odražajo stališča in mnenja EU ali Evropske izvajalske agencije za izobraževanje in kulturo (EACEA). Zanje ne moreta biti odgovorna niti Evropska unija niti EACEA.

Uvod

Nacionalno poročilo o stanju civilne družbe v Sloveniji ponuja celovito oceno stanja civilne družbe v Sloveniji, ki temelji na strukturirani metodologiji strokovne ocene in pregledu pravnih, institucionalnih in praktičnih pogojev, ki oblikujejo okolje za njeno delovanje. Namen poročila je preučiti spodbujevalne in omejevalne dejavnike, ki vplivajo na zmogljivosti civilnodružbenih organizacij in posameznikov, da lahko uveljavljajo temeljne svoboščine, sodelujejo v javnem življenju ter delujejo varno in učinkovito. Analiza je razdeljena na pet ključnih dimenzij: zakonodajno okolje, financiranje in viri sredstev, vključevanje v procese odločanja, varen prostor za delovanje ter zmogljivosti in odpornost organizacij. Vsaka dimenzija se ocenjuje s pomočjo niza podkazalnikov, ki zajemajo tako formalne okvire kot tudi njihovo izvajanje v praksi.

Čeprav sedanja levosredinska vlada ne zavzema sovražnega stališča do akterjev civilne družbe in ohranja deklarativno zavezanost sodelovanju, sodelovanje pogosto ostaja bolj proceduralno kot vsebinsko, formalna srečanja pa se redko pretvorijo v konkretne politične rezultate. Hkrati akterji civilne družbe delujejo v vse bolj polariziranem političnem okolju. Ves mandat desničarska politična opozicija in z njo povezani mediji sistematično napadajo civilno družbo z dezinformacijskimi kampanjami, namenjenimi delegitimiziranju civilnodružbenih organizacij, zlasti tistih, ki delujejo na področju človekovih pravic, migracij in pravic LGBTIQ+ skupnosti. Javne razprave o socialnih in političnih vprašanjih so redno polarizirane, civilnodružbene organizacije pa desničarski politični akterji pogosto uporabljajo kot priročne tarče za politično mobilizacijo in agitacijo. Ob približevanju parlamentarnih volitev marca 2026 v Sloveniji ostaja za sektor pomembna skrb tveganje ponovne vzpostavitve omejevalnega in polariziranega okolja, kakršno je zaznamovalo obdobje vlade Janeza Janše (2020–2022). V tem kontekstu poročilo zagotavlja na dokazih utemeljena izhodišča za ohranjanje odprtega, odpornega in participativnega okolja civilne družbe v Sloveniji.

Metodološki okvir

Metodologija je obsegala več medsebojno povezanih faz, namenjenih pripravi na dokazih utemeljene ocene stanja civilne družbe v Sloveniji. Projektni konzorcij je razvil obsežen vprašalnik za strokovnjake, proces pa je kot koordinator projekta usklajeval in vodil Glopolis. Enak vprašalnik je bil uporabljen v vseh štirih sodelujočih državah, s čimer sta bili zagotovljeni metodološka skladnost in smiselna nacionalna primerljivost. V Sloveniji je bilo k sodelovanju pri oceni povabljenih pet strokovnjakov in strokovnjakinj z uveljavljenimi izkušnjami na področju civilne družbe:

- Goran Forbici ([Center za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij – CNVOS](#)),
- Katarina Bervar Sternad ([Pravni center za varstvo človekovih pravic in okolja – PIC](#)),
- Katarina Rotar ([Slovenska filantropija](#)),
- Tina Cigler ([Društvo za razvoj prostovoljstva – DRPD Novo mesto](#)),
- Borut Jerman ([Kulturno-izobraževalno društvo PiNA](#)).

V prvi fazi so strokovnjaki in strokovnjakinje prejeli vprašalnik ter bili pozvani, naj za vsak podkazalnik podajo številčno oceno, ki jo dopolnijo z opisnimi utemeljitvami ter razmisleki o ključnih pozitivnih in negativnih trendih in priporočilih. Ocene, predstavljene v tem poročilu, predstavljajo povprečne vrednosti vseh strokovnih ocen na ravni podkazalnikov in celotne dimenzije. Ocenjevalna lestvica sega od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni najbolj ugodno oceno, 5 pa najmanj ugodno.

Po izpolnitvi vprašalnikov so strokovnjaki in strokovnjakinje sodelovali v strokovnem panelu, izvedenem v obliki fokusne skupine. Namen strokovnega panela je bil pregledati začetno ocenjevanje, raziskati razlike in podobnosti med ocenami ter razjasniti morebitne metodološke ali vsebinske dileme. Proces je omogočil poglobljeno izmenjavo mnenj in zagotovil, da je bila končna ocena utemeljena na skupinski razpravi. Po zaključeni razpravi so imeli strokovnjaki in strokovnjakinje možnost revidirati svoje ocene. Opravljene so bile določene prilagoditve, vendar so ostale razmeroma omejene.

Priprava poročila je temeljila na pisnih prispevkih strokovnjakov in strokovnjakinj, ugotovitvah, pridobljenih na strokovnem panelu, ter dodatnem pregledu sekundarnih virov, ki je omogočil vključitev relevantnih primerov, kontekstualnih razvojnih trendov in javno dostopnih podatkov.

Ocena stanja zajema obdobje od oktobra 2024 do oktobra 2025, ki predstavlja enoletni okvir spremljanja.

ZAKONODAJNO OKOLJE

PODKAZALNIKI:

Vsakdo lahko svobodno ustanovi, se pridruži ali sodeluje v dejavnostih civilnodružbene organizacije.	1,6
Država vse civilnodružbene organizacije obravnava enako glede njihove ustanovitve, registracije in dejavnosti.	1,6
Vsakdo (posamezniki in skupine) ima pravico do mirnega zbiranja, tako z organiziranjem, kot sodelovanjem na zborovanjih, tudi na spletu.	1,8
Vsakdo ima pravico do svobode govora in izražanja, pri čemer država to svobodo spodbuja in varuje.	2,6
SKUPNA OCENA	1,9

Zakonodajni vidiki

Slovenska zakonodaja omogoča prosto ustanavljanje in prenehanje delovanja civilno-družbenih organizacij, pri čemer so postopki ustanavljanja pregledno in relativno jasno opredeljeni v področni zakonodaji (npr. Zakon o društvih – ZDru-1¹, Zakon o zavodih – ZZ², Zakon o ustanovah – ZU³) ter v splošnem Zakonu o nevladnih organizacijah – ZNOrg⁴.

Na formalni ravni je zakonodajni okvir dobro razvit in uvaja le razumne omejitve, namenjene preprečevanju nezakonitih dejavnosti ali dejavnosti, ki ogrožajo ustavni red, s čimer omogoča organizacijam, da same določijo svoje cilje in dejavnosti. Postopek registracije društev ali zasebnih zavodov je na splošno hiter, jase in enostaven, vendar občasno prihaja do zapletov zaradi različnih razlag zahtev med upravnimi enotami ali celo med uradniki znotraj iste enote. V sodelovanju z regionalnimi središči je CNVOS (Center za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij) pripravil sistematičen pregled teh razlik, ki razkriva neskladnosti v upravni praksi, vključno s pogostimi zahtevami za spremembe brez jasne pravne podlage in različnimi razlagami zakonskih zahtev⁵. Kljub tem neskladnostim ni pomembnih praktičnih ovir za ustanovitev civilno-družbenih organizacij, vključno s tistimi, katerih cilji niso v skladu z javnimi politikami. Zavrnitev je mogoča le, če so cilji v nasprotju z zakonom ali ustavo. V praksi pogoji delovanja sicer niso vedno povsem enotni, saj nanje neformalno vplivajo vrsta organizacije, njene povezave z lokalnimi in nacionalnimi odločevalci ter stopnja medsebojne pripravljenosti na sodelovanje. Nadzor nad civilnodružbenimi organizacijami je v Sloveniji ustrezno urejen z zakonom in v sedanjih razmerah na splošno ni predmet zlorab.

Na strokovnem panelu so predstavniki in predstavnice predvsem regionalnih in lokalnih civilnodružbenih organizacij poročali, da čeprav formalni nadzor na splošno deluje nepristransko, ostajajo razlike v obravnavanju pravnih oblik. Na lokalni ravni se društva in neprofitni zasebni zavodi še vedno obravnavajo različno, pri čemer zavodi pogosto nimajo enakega dostopa do javnih sredstev.

Organizacije, kritične do oblasti, se občasno soočajo z javnimi pritiski ali negativnimi izjavami odločevalcev. Kljub temu zagovorniške skupine, ki sodelujejo tudi v sodnih postopkih proti državi, ne poročajo o negativnih posledicah za svoj pravni status ali nadzor.

1 Zakon o društvih: <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO4242>

2 Zakon o zavodih: <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO10>

3 Zakon o ustanovah: <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO428>

4 Zakon o nevladnih organizacijah: <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO7129>

5 Vir: Interni dokument, ki ga je posređoval CNVOS.

Pravica do zbiranja in združevanja

Pravica do zbiranja in združevanja je zagotovljena v 42. členu Ustave Republike Slovenije⁶. Kljub temu je bila med obdobjem desne vlade Janeza Janše (2020–2022), ki je sovpadalo s pandemijo covid-19, ta pravica večkrat omejena z ukrepi, kot so omejitve števila udeležencev, ki jih je ustavno sodišče pozneje razglasilo za neustavne⁷. Čeprav sedanja vlada ni posegala v uresničevanje te pravice, se občasno pojavljajo predlogi za kaznovanje neprijavljenih protestov, zlasti v obdobjih desnih vlad, kar poudarja potrebo po okrepljenih zaščitnih mehanizmih.

V obdobju spremljanja so javna zborovanja vključevala propalestinske shode, demonstracije proti izraelskemu izvajanju genocida v Gazi, proteste proti aktualnim vladnim politikam ter letne parade ponosa v Ljubljani in Mariboru. Ti dogodki so potekali brez večjih incidentov in brez opaznega vmešavanja policije v uresničevanje pravice do mirnega zborovanja. Kljub temu je bilo na demonstracijah proti izraelskim dejanjem, zlasti na tistih v bližini diplomatskih predstavništav, dokumentirano snemanje udeležencev s strani policije. Takšen ukrep je v skladu s 114. členom Zakona o nalogah in pooblastilih policije (ZNPPol)⁸ dovoljen v primerih, ko se pričakujejo resnejše motnje javnega reda. Čeprav je snemanje zakonsko dovoljeno, so ga udeleženci zaznali kot zastrašujoče.

Incident se je zgodil na demonstracijah v Celju v povezavi z obravnavo v zadevi Trenta, v kateri so Janez Janša in nekdanja direktorja dveh podjetij obtoženi domnevno spornega pravnega posla v zvezi s prodajo zemljišča. Ob prihodu Janeza Janše na Okrožno sodišče v Celju so se pred stavbo zbrali njegovi podporniki, ki so dogodek opredelili kot politični protest proti sodstvu, Janša pa ga je razglasil za "začetek upora proti krivosodju". Medtem sta bila dva zaposlena na RTV Slovenija, ki sta prispela v označenem službenem vozilu, tarča verbalnih napadov, pljuvanja in fizičnega nasilja. Protestniki so brcali vozilo, ga udarjali z drogovi za zastave in poskušali vstopiti vanj, zaradi česar je posredovala policija. Novinarska združenja so incident ostro obsodila in poudarila, da družba ne sme dopustiti okoliščin, v katerih verbalno in fizično nasilje postane poklicna nevarnost za novinarje⁹.

Svoboda izražanja

Svoboda izražanja je ustavno zagotovljena in formalno varovana za vse, omejena pa je z uresničevanjem pravic drugih. V praksi je izvajanje te zaščite neenakomerno, zlasti za marginalizirane skupine, ki pogosto nimajo dostopa do informacij o svojih pravicah v jezikih ali oblikah, ki so jim razumljive.

6 Ustava Republike Slovenije: <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=USTA1>

7 Vir: <https://www.rtvsl.si/slovenija/ustavno-sodisce-odloki-o-prepovedi-in-omejevanju-stevila-udelezencev-shodov-neustavni/588111>

8 Zakon o nalogah in pooblastilih policije: <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO6314>

9 Viri: <https://www.rtvsl.si/slovenija/jansa-pred-celjskim-sodiscem-to-je-zacetek-upora-proti-krivosodju/728666>; <https://www.rtvsl.si/slovenija/rtv-obsoja-napad-na-svoje-zaposlene-gre-za-povsem-nesprejemljivo-ravnanje/728771>

Pojem svobode govora se pogosto zlorablja, zlasti s strani desne politike, za opravičevanje sovražnega govora in osebnih napadov. Glavni izziv je zamegljena meja med svobodo izražanja in sovražnim govorom, ki je v javnem diskurzu včasih tudi namerano prikazana kot nedoločna. Sovražni govor ni opredeljen v enem celovitem zakonu, temveč je urejen v več predpisih, med drugimi v Kazenskem zakoniku – KZ-1¹⁰, Zakonu o varstvu pred diskriminacijo – ZVarD¹¹, Zakonu o zaščiti javnega reda in miru – ZJRM-1¹² in Zakonu o medijih – Zmed¹³. Tak razdrobljen normativni okvir vodi v ponavljajoče se nejasnosti glede pristojnosti in prispeva k neustreznemu izvrševanju. Čeprav je sedanja vlada ustanovila Strateški svet za preprečevanje sovražnega govora¹⁴, ki je izdal priporočila¹⁵ za ustrezna ministrstva, učinki v praksi za zdaj še niso opazni.

T. i. žvižgači so zaščiteni v skladu z Zakonom o zaščiti prijaviteljev – ZZPri¹⁶, sprejetim v začetku leta 2023. Kljub temu je dostop do javnih informacij včasih otežen, kar dokazujejo postopki v zvezi z načrtovano jedrsko elektrarno JEK 2, kjer so bile civilnodružbene organizacije prisiljene vložiti tožbo v upravnem sporu, da bi pridobile ustrezno dokumentacijo. Osnutki Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o preprečevanju pranja denarja in financiranja terorizma (ZPPDFT-2B)¹⁷ so med novinarji in civilno družbo vzbudili precejšnjo zaskrbljenost zaradi predvidenih omejitev dostopa do registra dejanskih lastnikov. Končna in sprejeta različica zakona je vključila ključne spremembe, za katere so si prizadevali ti akterji, ter tako ohranila dostopnost podatkov o dejanskih lastnikih in s tem pomemben mehanizem javnega nadzora nad korporativnimi strukturami ter finančnimi povezavami med podjetji in državo.

Oktobra 2025 je vlada potrdila osnutek zakona o zaščitnih ukrepih zoper strateške tožbe za onemogočanje javnega udejstvovanja (t. i. SLAPP-tožbe), pripravljen na podlagi evropske direktive¹⁸. Čeprav je osnutek zakona prvenstveno namenjen zaščiti novinarjev, ki so v Sloveniji pogosto tarča takšnih postopkov, njegovo varstvo razširja tudi na aktiviste civilne družbe, s čimer krepi širše okolje za javno razpravo in odgovornost.

Sovražni govor je nominalno urejen v 297. členu Kazenskega zakonika, vendar tožilska in sodna praksa še nista dovolj razviti, da bi zagotovili učinkovito izvrševanje, zato ostaja potreba po nadaljnjih pravnih reformah. Civilnodružbene organizacije se pogosto soočajo s sovražnim govorom s strani desnih političnih akterjev, vendar imajo na voljo le omejena učinkovita pravna sredstva za obravnavo takšnih primerov. V praksi je

10 Kazenski zakonik: <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO5050>

11 Zakon o varstvu pred diskriminacijo: <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO7273>

12 Zakon o varstvu javnega reda in miru: <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO3891>

13 Zakon o medijih: <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO1608>

14 Strateški svet za preprečevanje sovražnega govora: <https://www.gov.si/zbirke/delovna-teleasa/strateski-svet-za-preprecevanje-sovraznega-govora/>

15 Priporočila za preprečevanje sovražnega govora: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MVI/SRI/NASILJE/brosura_priporocila-za-preprecevanje-sovraznega-govora-1.pdf

16 Zakon o zaščiti prijaviteljev: <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO8518>

17 Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o preprečevanju pranja denarja in financiranja terorizma: <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO9136>

18 Vir: <https://n1info.si/novice/slovenija/vlada-potrdila-predlog-zakona-za-zascito-pred-slapp-tozbami/>

pregon sovražnega govora redek, pri čemer je ta pogosto zaščiten s sklicevanjem na pravico do svobode izražanja, ki je lahko predmet zlorabe.

Pozitivni in negativni trendi

Med ključne pozitivne trende sodijo sprejetje Zakona o zaščiti prijaviteljev leta 2023 ter nadaljnja ustavna zaščita pravice do zbiranja in združevanja. Čeprav svoboda izražanja ni absolutna pravica, naraščajoče prakse in uradna priporočila za sankcioniranje sovražnega govora nakazujejo napredek. Civilnodružbenim organizacijam so na voljo razmeroma enostavni postopki ustanavljanja in delovanja, ki jih podpira tudi širša mreža podpornih mehanizmov. Organizacije lahko pridobijo status delovanja v javnem interesu na vse več področjih, kar jim omogoča boljši dostop do podpore in institucionalnega priznanja. Na področju kulture je nova zakonodaja pojasnila pogoje delovanja civilnodružbenih organizacij in vsebinskih mrež, potem ko so bila prejšnja merila nejasna in so v obdobju prejšnje desne vlade omogočala podelitev statusa nevladnim organizacijam, vpletenim v aktivnosti spodbujanja rasizma in bele nadvlade. Čeprav je zakon proti SLAPP-tožbam v prvi vrsti usmerjen v zaščito novinarjev, ki so v Sloveniji pogosto tarča takšnih postopkov, osnutek zakona pomembno razširja varstvo tudi na aktiviste civilne družbe. Poleg tega osnutek strategije razvoja nevladnih organizacij do leta 2030¹⁹ vzpostavlja dolgoročni okvir za krepitev sektorja.

Kljub temu ostajajo pomembni izzivi. Pristojna ministrstva in inšpekcijski organi se pogosto izogibajo odgovornosti za obravnavo sovražnega govora, obstoječa zakonodaja pa ni prilagojena porastu sovražnosti in pozivov k nasilju na spletu, zlasti na družbenih omrežjih. Še naprej obstajajo možnosti za zlorabo ustavno zagotovljenih pravic, kar je bilo razvidno v obdobju 2020–2022, ko so bili sankcionirani neprijavljeni protesti in posamezniki. Zakonodaja v tem kontekstu ostaja nespremenjena, kar pušča odprto možnost ponovnega kazenskega pregona tistih, ki so bili predhodno neustavno sankcionirani, zlasti v primeru, da bi prihodnja vlada takšne instrumente uporabila iz političnih razlogov. Dodaten izziv predstavljajo nejasna merila za policijsko snemanje javnih zborovanj.

19 Vir: <https://cnvos.si/novice/3670/v-javni-razpravi-osnutka-strategij-razvoja-nevladnih-organizacij-in-prostovoljstva-do-leta-2030/>

Priporočila

- 1. Ustrezno zakonodajo, ki varuje svobodo izražanja, pravico do zbiranja in združevanja, je treba dosledno izvajati na vseh ravneh oblasti, brez diskriminatornih ali selektivnih omejitev.**
- 2. Odločevalci, javni uslužbenci in splošna javnost bi morali redno prejemati usposabljanje in ozaveščanje o veljavnem pravnem okviru, ki ureja delovanje civilnodružbenih organizacij in temeljnih pravic.**
- 3. Registracijske prakse je treba uskladiti s sistematičnimi ukrepi, vključno s ciljnim usposabljanjem za upravne enote, ter pogostejšimi zavezujočimi smernicami, ki jih izdaja Ministrstvo za javno upravo.**
- 4. Pravne podlage za obravnavo sovražnega govora je treba okrepiti z natančnejšo opredelitvijo pojma in učinkovitejšimi mehanizmi sankcij, zlasti v zvezi s spodbujanjem sovraštva na spletu.**

FINANCIRANJE IN VIRI SREDSTEV

PODKAZALNIKI:

Civilnodružbene organizacije lahko prosto pridobivajo in uporabljajo finančna in materialna sredstva iz domačih in tujih, javnih in zasebnih virov.	2,2
Civilnodružbene organizacije niso omejene pri uporabi tujih virov, pri čemer ta ne povzroča davčnih neugodnosti v primerjavi z domačimi.	1,4
Država ponuja različne zakonsko določene in v praksi uveljavljene mehanizme za podporo zasebnemu financiranju.	2,75*
Civilnodružbene organizacije imajo dostop do javnega financiranja na podlagi jasnih in preglednih meril. Razporeditev sredstev je pregledna in konkurenčna, postopki in rezultati pa so javno dostopni.	2,6
Država namenja sredstva iz državnega proračuna za delovanje organizacij, s srednjeročno napovedjo financiranja.	2,8
SKUPNA OCENA	2,35

* Metodološka opomba: eden od strokovnjakov tega podkazalnika ni ocenil zaradi pomanjkanja poznavanja področja.

Dostop do virov

Slovenska zakonodaja, ki ureja financiranje civilnodružbenih organizacij, je na splošno liberalna in ne določa posebnih omejitev glede vrst virov (finančnih, materialnih ali človeških), ki jih organizacije lahko pridobivajo iz domačih, tujih ali mednarodnih okolij. Na področju gospodarskih dejavnosti področna zakonodaja društvom, zavodom in ustanovam dovoljuje opravljanje tržnih dejavnosti le, če so povezane z njihovim primarnim neprofitnim namenom ali ga podpirajo, kar ohranja razlikovanje med civilnodružbenimi organizacijami in komercialnimi subjekti.

Čeprav Slovenija zagotavlja več možnosti financiranja civilnodružbenih organizacij, vključno s Skladom za razvoj nevladnih organizacij²⁰, namenskimi dodelitvami dohodnine posameznikov in področnimi razpisi, v sistemu še naprej ostajajo pomembne strukturne slabosti. Mehanizmi financiranja za profesionalizacijo nevladnih organizacij pogosto zahtevajo najmanj enega zaposlenega, kar v praksi izključuje manjše, prostovoljske ali na novo ustanovljene organizacije ter jih postavlja v neenakopraven položaj v razmerju do večjih civilnodružbenih akterjev. Posebej prikrajšana so vsebinska področja z nizko stopnjo financiranja, kot je okoljsko zagovorništvo. Postopki za dodelitev nepovratnih sredstev običajno zahtevajo predhodne finančne izdatke brez možnosti predfinanciranja, kar manj profesionalizirane organizacije odvrta od prijav na ravneh, ki presegajo lokalni okvir. Zahteve za prijavo in poročanje so pogosto birokratsko obremenjujoče, zlasti za prostovoljske organizacije, donatorji pa občasno uvajajo dodatna pravila, ki povečujejo administrativno breme, ne da bi hkrati izboljšala odgovornost ali kakovost izvedbe. Čeprav so donacije iz dohodnine pregledne, državljani dajejo prednost ciljem, ki jih je lažje promovirati in predstaviti javnosti, kar posledično postavlja organizacije za človekove pravice in zagovorniške skupine v slabši položaj v primerjavi z bolj priljubljenimi področji, kot je šport.

Določena ministrstva upravljajo z mehanizmi za zagotavljanje nacionalnega sofinanciranja, potrebnega za projekte, ki jih financira Evropska unija (EU), in za mednarodne razvojne projekte. Ministrstvo za javno upravo (MJU) občasno objavlja razpise za sofinanciranje projektov, izbranih v okviru EU ali EFTA-programov, s čimer nevladnim organizacijam omogoča kritje obveznega nacionalnega prispevka²¹. Ministrstvo za zunanje in evropske zadeve prav tako redno objavlja razpise za sofinanciranje projektov nevladnih organizacij, ki se financirajo iz instrumentov EU na področju razvojnega sodelovanja in humanitarne pomoči²².

20 Sklad za razvoj nevladnih organizacij: <https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/programskladnvo/>

21 Vir: <https://www.gov.si/zbirke/javne-objave/javni-poziv-za-letno-2024-za-sofinanciranje-projektov-nvo/>

22 Vir: <https://www.gov.si/novice/2025-03-07-javni-poziv-sofinanciranje-projektov-nvo-s-podrocja-mrshp-financiranih-iz-instrumentov-eu-za-2024/>

Tuje financiranje

Vir financiranja ne omejuje dostopa civilnodružbenih organizacij do odločevalcev ali parlamenta. Financiranje iz tujine ali drugih nedomačih virov lahko okrepi njihovo neodvisnost in zagotovi večjo operativno svobodo. Kljub temu se občasno pojavljajo pozivi k omejevanju tujega financiranja in stigmatizaciji organizacij, ki ga prejemajo, pri čemer jih pogosto izražajo desne politične stranke in z njimi povezani mediji. V primeru, da bi se te stranke vrstile na oblast, obstaja verjetnost strožjih omejitev tuje podpore, prepovedi določenih virov financiranja ter zmanjšanja domačih sredstev. Na lokalni ravni se organizacije, ki pridobijo evropska ali druga mednarodna sredstva, včasih soočajo z zmanjšano podporo občin na podlagi domneve, da razpolagajo z zadostnimi viri, čeprav uradne razlage temu ne pritrjujejo.

Zasebno financiranje

Državne spodbude za zasebne donacije ostajajo izredno omejene. Donacije podjetij so davčno priznane le do 0,3 % obdavčljivega dohodka (z dodatnimi 0,2 % za kulturne namene in zaščito pred nesrečami), kar predstavlja sorazmerno nizek prag v primerjavi z regionalnimi standardi²³. Posamezniki ne prejemajo davčnih olajšav za donacije, prejšnji sistem davčnih spodbud pa je bil leta 2007 nadomeščen z dodelitvijo dohodnine, ki trenutno znaša 1 %. Zasebno financiranje civilnodružbenih organizacij, predvsem prek donacij in sponzorstev, ostaja omejeno in nezadostno spodbujeno. Donacije podjetij so delno davčno priznane, medtem ko so sponzorstva v celoti priznana, vendar se obravnavajo kot dohodek iz pridobitne dejavnosti, obdavčen z davkom od dohodkov pravnih oseb ali z DDV. Posamezne donacije, bodisi enkratne bodisi prek dodelitve dohodnine, organizacije prejemajo neposredno in so oproščene davka od dohodka pravnih oseb. Nedavne zakonodajne spremembe so nekoliko razširile krog upravičencev do davčnih ugodnosti, vendar njihova uporaba ostaja nizka: le majhen delež donatorjev podpira civilnodružbene organizacije, medtem ko se večina prispevkov še naprej usmerja v humanitarne namene. Na splošno se učinkoviti mehanizmi za spodbujanje zasebnega financiranja kljub manjšim izboljšavam v zadnjih desetletjih niso bistveno spremenili, zaradi česar številne organizacije, zlasti manjše in prostovoljske, ostajajo podhranjene.

Preglednost postopkov javnega financiranja

Javna sredstva zagotavljajo bistveno podporo civilnodružbenim organizacijam, vendar je dostop do njih pogosto oviran zaradi nejasnih, arbitrarnih ali politično naravnanih meril. Na primer, Ministrstvo za javno upravo (MJU), ki je odgovorno za upravljanje Sklada za razvoj nevladnih organizacij, je v razpisu za projekte za krepitev aktivnega državljanstva za leto 2023 dodelilo dodatne točke za podporna pisma ministrstva, pri čemer je posledično dalo prednost organizacijam, ki delujejo na področjih, ki jih

23 Vir: dokument Predlog sprememb in dopolnitev davčne zakonodaje za spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, posredovan s strani CNVOS.

ministrstvo podpira, ali s katerimi ima osebne povezave. Nekatera pisma podpore so bila po poročanju podpisana tudi brez pregleda, kar je merilo v veliki meri izničilo, hkrati pa povečalo administrativno delo za prijavitelje. Leta 2025 je MJU v razpisu za projekte za krepitev profesionalizacije nevladnih organizacij uvedlo kontroverzno merilo, ki je dajalo prednost sektorjem, ki prejemajo največ donacij iz dohodnine, s čimer je dejansko izključevalo organizacije, ki delujejo na manj financiranih področjih²⁴. Dodatni izzivi vključujejo kratke roke za zapletene vloge, kot je enomesečni rok med poletnimi počitnicami za oddajo vlog za večletni program Ministrstva za zdravje na področju duševnega zdravja in dolge zamude pri razglasitvi rezultatov, kot je bilo opazno tako v nacionalnih, kot lokalnih razpisih.

Kljub tem izzivom je državno financiranje civilnodružbenih organizacij uveljavljeno in relativno stabilno, pri čemer se skupno javno financiranje (na nacionalni in lokalni ravni) v zadnjih letih stalno povečuje. Civilnodružbene organizacije lahko pridobijo status javnega interesa prek jasnih in dostopnih postopkov, ki jim omogočajo upravičenost do donacij iz dohodnine. Postopki javnega naročanja so odprti za civilnodružbene organizacije, dodeljevanje javnih sredstev pa urejajo pregledna in zakonsko predpisana pravila v več zakonih.

Državno financiranje

Državno financiranje civilnodružbenih organizacij se je povečalo s 416 milijonov evrov v letu 2020 na 617 milijonov evrov v letu 2023, delež BDP pa se je povečal z 0,73 % (2017) na 0,97 % (2023)²⁵. Ta rast je skoraj v celoti posledica širitve storitev osebne asistencije, ki jih izvajajo civilnodružbene organizacije, medtem ko ključna področja, kot so boj proti korupciji, področje pravne države in spodbujanje demokracije, ostajajo strukturno nezadostno financirana. Financiranje na podlagi razpisov ne omogoča srednjeročnega načrtovanja, saj so programski razpisi pogosto zamaknjeni ali neredni. Na primer, razpis za profesionalizacijo nevladnih organizacij za leto 2025 je bil objavljen tri mesece pozneje, kot je bilo načrtovano, razpis za aktivno državljanstvo je še vedno v pripravi, financiranje večgeneracijskih centrov pa je bilo za več kot dve leti prekinjeno. Financiranje ostaja nepredvidljivo, v nekaterih primerih z zamudami več kot enega leta, tipični dvo- do triletni cikli pa so nezadostni za neprekinjeno delovanje. Lokalne oblasti dodeljujejo sredstva na podlagi proračunskih zmogljivosti in ne na podlagi strateških analiz. Dejavniki, kot so neenaka porazdelitev sredstev, časovni zamiki in pomanjkanje strateškega načrtovanja, ogrožajo trajnost in učinkovitost civilnodružbenih organizacij v vseh sektorjih.

24 Civilnodružbene organizacije so ministrstvo pozvale, naj to merilo izključi: <https://www.rtvsl.si/slovenija/nevladne-organizacije-pozivajo-vlado-k-umiku-merila-ki-daje-prednost-tistim-ki-dobijo-vec-donacij/749634>

25 Vir: https://s3.fr-par.scw.cloud/djnd/cnvos/filer_public/c6/3d/c63d637a-7c66-48f2-8d57-4f83062be110/analiza_obsega_javnega_financiranja_nevladnih_organizacij_v_2023.pdf

Pozitivni in negativni trendi

Javno financiranje civilnodružbenih organizacij v Sloveniji se povečuje, hkrati pa se pojavljajo prizadevanja za usklajevanje financiranja z družbenimi potrebami, čeprav izvajanje ostaja neenakomerno. K bolj podpornemu okolju prispevajo tudi zakonodajne izboljšave, kot je razširitev področij, ki so upravičena do donacij pravnih oseb in samozaposlenih posameznikov. Osnutek strategije razvoja nevladnih organizacij do leta 2030 vključuje več potencialno koristnih ukrepov: zagotavljanje delovanja podpornih struktur pri pristojnih ministrstvih (23. člen Zakona o nevladnih organizacijah), nudenje pomoči pri prijavih na evropske programe financiranja, vzpostavitev dvoletnega okvira odhodkov za Sklad za razvoj nevladnih organizacij ter standardizacijo meril za pridobitev statusa delovanja v javnem interesu. Skupni javni izdatki za civilnodružbene organizacije se nenehno povečujejo, Slovenija pa ohranja namenski proračunski sklad za razvoj nevladnih organizacij, iz katerega se financirata sektorska infrastruktura in dolgoročna krepitev organizacijskih zmogljivosti.

Kljub tem napredkom pa pomembni izzivi vztrajajo. Financiranje ostaja pretežno projektno, programska podpora pa je nezadostna in v časovnem smislu neredna, kar ustvarja negotovost pri načrtovanju in izvajanju. K nestabilnosti prispevajo tudi politični pritiski. Desni politični akterji civilnodružbene organizacije pogosto označujejo za »parazitske« ter pozivajo k zmanjšanju ali ukinitvi Sklada za razvoj nevladnih organizacij, kar vpliva na javno percepcijo in ogroža neodvisnost sektorja. Finančne vrzeli na sektorski ravni so izrazite: socialni programi prejemajo nesorazmerno več sredstev kot okoljske ali zagovorniške pobude, nacionalne in lokalne oblasti pa pogosto ne sprejemajo strateških, na potrebah utemeljenih pristopov k dodeljevanju proračunskih sredstev. Zasebna filantropska podpora, tako podjetij kot posameznikov, ostaja premalo spodbujena, kar omejuje diverzifikacijo virov financiranja. Dolgotrajno podfinanciranje bistvenih področij v javnem interesu, kot so spodbujanje demokracije, zagovorništvo pravne države, protikorupcijski ukrepi in odzivanje na populizem, še naprej omejuje razvoj sektorja. Javne razpise se redno zamika, kar dodatno zmanjšuje predvidljivost in ogroža operativno kontinuiteto.

Priporočila

- 1.** Ministrstva, ki upravljajo z javnimi sredstvi, bi morala objaviti večletni okvirni časovni načrt za projektne in programske razpise, skupaj s podrobnimi letnimi razporedi, ter se teh časovnih okvirov dosledno držati.
- 2.** Uvesti je treba davčne spodbude za zasebno filantropijo, da bi spodbudili donacije podjetij in posameznikov ter tako diverzificirali finančno podlago sektorja.
- 3.** Vzpostaviti je treba dolgoročne mehanizme podpore, ki bi zagotovili trajno izvajanje zagovorniških dejavnosti na področjih javnega interesa.
- 4.** Država bi morala dati prednost dolgoročnim naložbam v krepitev demokracije, neodvisnega novinarstva ter prizadevanj za preprečevanje dezinformacij.

VKLJUČEVANJE V PROCES ODLOČANJA

PODKAZALNIKI:

Vsakdo ima pravico do sodelovanja pri procesih odločanja. Pristojni organi uporabljajo različne mehanizme za zagotavljanje vključujoče udeležbe javnosti in civilnodružbenih organizacij.

3,2

Obstaja redno, odprto in učinkovito sodelovanje civilnodružbenih organizacij pri oblikovanju, izvajanju in spremljanju javnih politik. V posvetovanjih lahko sodeluje katera koli civilnodružbena organizacija in ima dostop do informacij, ki so nujne za učinkovito sodelovanje, ne glede na vrsto organizacije ali njeno stališče do vlade.

3,0

Državne politike omogočajo sodelovanje s civilnodružbenimi organizacijami in spodbujajo njihov razvoj. Obstaja strategija za sodelovanje s civilnodružbenimi organizacijami in posvetovalna telesa, katerih vzpostavitev in delovanje sta pregledni ter omogočata sodelovanje v procesih odločanja.

2,4

SKUPNA OCENA

2,87

Mehanizmi za zagotavljanje sodelovanja javnosti

Kljub trdnemu pravnemu okviru za sodelovanje javnosti je zakonodajni proces v Sloveniji še vedno zaznamovan s šibkim izvajanjem in omejeno preglednostjo. Resolucija o normativni dejavnosti – ReNDej²⁶ in Poslovnik državnega zbora – PoDZ-1²⁷ določata 30- do 60-dnevno javno posvetovanje o osnutkih zakonov, vendar je ta zahteva kršena v več kot 70 % primerov²⁸. Posvetovanja so pogosto časovno skrajšana ali pa sploh ne potekajo, kadar se brez utemeljitve uporabi nujni postopek, zlasti med prazniki ali poletnim parlamentarnim premorom. Uradni mehanizmi sodelovanja, kot so strateški sveti ministrstev, strokovni forumi in javne obravnave, pogosto nimajo velikega vpliva na končne odločitve, povratne informacije na predložene pripombe pa so redke. Nacionalni sistem e-sodelovanja ponuja le minimalno funkcionalnost, medtem ko se velik delež zakonodaje sprejema na izrednih parlamentarnih sejah, ki omejujejo razpravo celo med poslanci. Seje vlade ostajajo zaprte za javnost, zapisniki in podporno gradivo pa so pogosto zamujeni ali sploh niso dostopni, kar otežuje nadzor civilnodružbenih organizacij in novinarjev. Posvetovalni referendumi niso zavezujoči in jih lahko sproži le parlament, kar političnim akterjem omogoča nadzor nad postavljanjem agende ter včasih uporabo postopka za strankarske namene. Dostop do informacij ostaja neenakomeren, z izrazitimi vrzelmi pri razkritjih v zvezi z večjimi infrastrukturnimi projekti, kot je načrtovana jedrska elektrarna JEK 2. Čeprav je vlada uvedla aplikacijo MOPED za spremljanje priprave zakonodaje, ta bistveno ne razširja možnosti za vključevanje javnosti, zaveza iz leta 2024 o vzpostavitvi zakonodajne sledi pa je zastala. Na splošno zakonodajne prakse v Sloveniji pogosto zmanjšujejo sodelovanje javnosti na formalnost in omejujejo demokratično odgovornost, ki je predvidena v nacionalni zakonodaji.

Sodelovanje civilne družbe v posvetovanjih

Obstajajo formalni mehanizmi za sodelovanje civilne družbe, vendar je njihov vpliv v praksi pogosto omejen. Vladna posvetovalna telesa so le minimalno regulirana, članstvo pa je praviloma določeno po presoji ministrstev, pri čemer postopek CNVOS zagotavlja transparenten izbor, kadar je uporabljen. Nekateri zakoni sicer zahtevajo vključitev predstavnikov civilne družbe, vendar gre za izjeme. Zgodnje vključevanje je redko: ministrstva le redko zaprosijo za prispevke v začetnih fazah priprave osnutkov, roki so pogosto skrajšani, gradiva za posvetovanje pa so pogosto zelo omejena. Pravila o dostopu do informacij so v zakonodaji jasno opredeljena, vendar v praksi prihaja do zavrnitev. V tem kontekstu nadzor Informacijskega pooblaščenca ostaja učinkovit. Priporočila pogosto nimajo vpliva na zakonodajne rezultate, dostop pa je neenakomeren in daje prednost večjim ali politično usklajenim civilnodružbenim organizacijam. Čeprav se lahko civilnodružbene organizacije in posamezniki udeležujejo javnih posvetovanj

26 Resolucija o normativni dejavnosti: <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO5516>

27 Poslovnik državnega zbora: <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=POSL34>

28 Števec kršitev CNVOS: <https://www.cnvos.si/stevec-krsitev/>

pod enakimi roki, se predlogi redko obravnavajo enotno. Dostop do informacij je omejen zaradi institucionalnih zamud ali nepopolnega razkritja, zaradi česar organizacije razpolagajo le z delnimi podatki. Sodelovanje zahteva znatno količino časa in truda, pogosto brez nadomestila. Ključni ukrepi, ki so bili razviti med posvetovanji, pa so redko sprejeti (kot v primeru Podnebnega zakona – PoZ²⁹). Pravila o lobiranju sicer omogočajo zagovorništvo civilnodružbenih organizacij, vendar omejujejo neregistrirano lobiranje na zaposlene in zakonite zastopnike, kar omejuje prostovoljne predstavnike. Organi oblasti redko objavljajo predloge organizacij ali zagotavljajo povratne informacije, slovenska zakonodaja pa ne ureja spremljanja politik, zaradi česar so naknadne ocene v veliki meri odsotne.

Institucionalno sodelovanje s civilno družbo

Zakon o nevladnih organizacijah – ZNOrg vzpostavlja formalni okvir za načrtovanje razvoja civilnodružbenih organizacij, ki od vlade zahteva, da sprejme petletno strategijo razvoja nevladnih organizacij, ki vključuje analizo potreb, strateške cilje, ključna področja politik, napovedi financiranja in podroben program ukrepov. Nova strategija je trenutno v medresorskem usklajevanju in naj bi bila sprejeta do konca leta 2025, ponovno po vključujočem in posvetovalnem procesu, ki ga v veliki meri usklajuje nevladni sektor. Od leta 2022 so vsa ministrstva imenovala kontaktne točke za sodelovanje s civilnodružbenimi organizacijami, kar je pozitiven razvoj, ki je izboljšal dostopnost, čeprav se odzivnost med različnimi ministrstvi razlikuje. Sodelovanje dodatno omogoča Svet Republike Slovenije za spodbujanje razvoja prostovoljstva, prostovoljskih in nevladnih organizacij³⁰, posvetovalno telo, ustanovljeno leta 2011, katerega člani so imenovani na podlagi preglednih in avtonomnih postopkov. Svet je imel aktivno vlogo pri pripravi strategije razvoja nevladnih organizacij in strategije prostovoljstva do leta 2030, s čimer je pokazal dobro prakso zgodnjega vključevanja, čeprav je prenos priporočil v politične odločitve še vedno neenakomeren. Na lokalni ravni mehanizmi sodelovanja niso formalizirani, občine se s civilnodružbenimi organizacijami posvetujejo ad hoc, sprejemanje predlogov civilne družbe pa ostaja omejeno.

Pozitivni in negativni trendi

Slovenija je okrepila sodelovanje civilne družbe prek kontaktnih točk za nevladne organizacije na vseh ministrstvih in v Kabinetu predsednika vlade, izboljšala preglednost nekaterih javnih posvetovanj ter razširila vključevanje nevladnih organizacij v sektorske strategije, vključno s prihajajočo strategijo razvoja nevladnih organizacij do leta 2030. Posvetovalni okvir je razmeroma močan: javna posvetovanja so obvezna, z ozko opredeljenimi izjemami, zgodnje vključevanje je formalno predvideno, nevladne organizacije pa so na splošno avtonomne pri izbiri svojih predstavnikov v vladnih posvetovalnih in

29 Podnebni zakon: <https://pisrs.si/prehledPredpisa?id=ZAKO8899>

30 Svet Republike Slovenije za spodbujanje razvoja prostovoljstva, prostovoljskih in nevladnih organizacij: <https://www.gov.si/zbirke/delovna-tesesa/svet-vlade-republike-slovenije-za-spodbujanje-razvoja-prostovoljstva-prostovoljskih-in-nevladnih-organizacij/>

delovnih telesih prek preglednih in odprtih postopkov. Razvijajo se digitalna orodja za sistematizacijo priprave zakonodaje, neodvisne nadzorne institucije, kot je Informacijski pooblaščenec, pa ostajajo zanesljiva podpora civilni družbi. Neformalna iniciativa Glas ljudstva še naprej spremlja 122 predvolilnih zavez vladnih strank. Urad predsednika vlade in sektorska ministrstva sodelujejo s samoocenami napredka, kar kaže na določeno stopnjo odprtosti za nadzor civilne družbe, kljub omejenemu transformativnemu učinku teh procesov.

Pomembne pomanjkljivosti še vedno ostajajo. V praksi se mnoga pravila in priporočila za sodelovanje ignorirajo: posvetovanja se pogosto omejijo na pozno fazo spletnega zbiranja pripomb, ko so bistvene odločitve že sprejete, roki so pogosto krajši od predpisanih, organi pa redko dajejo povratne informacije o predloženih predlogih. Kršitve Resolucije o normativni dejavnosti se nadaljujejo, nujni zakonodajni postopki pa še dodatno omejujejo obseg sodelovanja javnosti. Obstoječi sistemi in zakonodaja so pogosto neustrezni, napovedana vzpostavitev zakonodajne sledi pred zadnjimi volitvami pa ni bila uresničena. Na lokalni ravni mnoge nevladne organizacije nimajo zmogljivosti za učinkovit dialog, odvisnost od občinskega financiranja pa omejuje njihovo sposobnost, da zavzamejo neodvisna stališča ali podajo kritična stališča.

Priporočila

- 1. Treba je institucionalizirati mehanizem nadzora kakovosti sodelovanja javnosti, ki bi vladnemu sekretariatu omogočil preverjanje izpolnjevanja zahtev za posvetovanje ter preprečil nadaljevanje zakonodajnega postopka, kadar postopkovni standardi niso izpolnjeni.**
- 2. Obstoječa pravila o sodelovanju javnosti je treba dosledno izvajati, pri čemer so potrebne posodobljene metodologije za vključevanje ter pravočasna objava priložnosti za posvetovanje in zagotovitev jasnih povratnih informacij o predloženih predlogih.**
- 3. Resolucijo o normativni dejavnosti je treba revidirati na način, da se uvedejo izvršljive posledice, kot je blokiranje nadaljnjega zakonodajnega postopka, kadar se obveznosti posvetovanja ne spoštujejo.**
- 4. Zakonodajo o referendumu je treba spremeniti tako, da bo posvetovalne referendume o izbranih vprašanjih lahko sprožila tudi javnost in ne le parlament, s čimer bi se okrepila demokratična udeležba in postavljanje agende.**
- 5. Treba je okrepiti pregledno in participativno upravljanje z reformami vladnih in parlamentarnih postopkov, vključno z večjo odprtostjo sej, izboljšanim dostopom do gradiva ter trajnostno podporo neodvisnim nadzornim organizacijam na nacionalni in lokalni ravni.**

VAREN PROSTOR ZA DELOVANJE

PODKAZALNIKI:

V okviru sektorja civilne družbe obstajajo mehanizmi za zgodnje opozarjanje ter izražanje solidarnosti v javni komunikaciji v primerih napadov.

2,0

Država varuje civilnodružbene organizacije in z njimi povezane posameznike pred nasiljem, grožnjami, nadlegovanjem ali drugimi samovoljnimi dejanji zaradi njihovega dela. V primeru kršitev zagotavlja dostop do pravnih sredstev.

3,0*

SKUPNA OCENA

2,5

* Metodološka opomba: eden od strokovnjakov tega podkazalnika ni ocenil zaradi pomanjkanja poznavanja področja.

Solidarnost in mehanizmi zgodnjega opozarjanja

Solidarnost znotraj sektorja civilne družbe ostaja na splošno močna, organizacije pa pogosto usklajujejo javne izjave in medsebojno podporo kot odziv na politične odločitve ali javne napade. Čeprav formaliziranega mehanizma ali protokola za zgodnje opozarjanje ni, je v sektorju splošno znano, da se organizacije pod pritiskom lahko obrnejo na krovne mreže, kot je CNVOS. Pravna pomoč je prav tako dostopna prek CNVOS in [Pravne mreže za varstvo demokracije](#), katere vloga v odmevnih primerih je med civilnodružbenimi organizacijami dobro prepoznana. Kljub temu pokritost solidarnostnih odzivov in mehanizmov ostaja neenakomerna, odzivanje pa je odvisno od pobude posameznih organizacij in ne od strukturiranega sistema. Čeprav izražanje solidarnosti trenutno ni sankcionirano, bi se to lahko spremenilo ob prihodnjih spremembah političnih okoliščin.

Zaščita države

Država se aktivno ne vključuje v obrambo civilnodružbenih organizacij, podpora pa ostaja pretežno deklarativna, z občasnimi izjemami: na primer MJU, ki v okviru svojih pristojnosti izdaja mnenja v podporo organizacijam. Pravna zaščita je v praksi zagotovljena predvsem prek sektorskih solidarnostnih mehanizmov, zlasti prek Pravne mreže za varstvo demokracije. Civilnodružbene organizacije in z njimi povezane osebe nimajo posebnih zaščitnih ukrepov v primerih nasilja, groženj ali nadlegovanja ter so zaščitene zgolj s splošnimi instrumenti, ki so na voljo vsem fizičnim in pravnim osebam. Čeprav so civilnodružbene organizacije s statusom delovanja v javnem interesu formalno upravičene do brezplačne pravne pomoči, je ta dostop v praksi močno omejen. Brezplačna pravna pomoč ne velja za ključna področja, povezana z napadi na ugled, vključno s kazenskimi dejanji žalitve, obrekovanja, klevetanja ali zlonamernih obtožb, razen če oškodovana stranka izkaže povzročeno škodo. Prav tako ne zajema civilnih zahtevkov zaradi posega v ugled ali duševne stiske, razen če je mogoče izkazati vpliv na finančni ali družbeni položaj organizacije. Zaradi teh omejitev brezplačna pravna pomoč v številnih primerih, ki so najpomembnejši za zaščito civilnodružbenih organizacij, ni dostopna, zaradi česar so organizacije in posamezniki v veliki meri odvisni od lastnih virov ter podpore znotraj sektorja.

Pozitivni in negativni trendi

Sektor civilne družbe v Sloveniji izkazuje močno notranjo solidarnost, ki jo podpirajo dolgoletne tradicije medsebojne pomoči ter usklajenih odzivov na javne napade. Pod sedanjo vlado civilnodružbene organizacije na splošno delujejo v razmeroma varnem okolju za izražanje mnenj in prepričanj, v nekaterih primerih pa imajo dostop do brezplačnih ali subvencioniranih prostorov, ki jih zagotavljajo občine ali država. Ta kolektivna kohezija ostaja ena ključnih prednosti sektorja, saj organizacijam omogoča,

da kljubujejo zunanjim pritiskom in ohranjajo zagovorniške aktivnosti tudi v zahtevnih okoliščinah.

Kljub tem pozitivnim vidikom pa pomembne skrbi vztrajajo. Napadi na civilno družbo, zlasti na spletu, se v zadnjem desetletju stalno povečujejo, pri čemer so nesorazmerno pogosto tarča organizacije, ki delujejo na področju človekovih pravic in pravic LGBTIQ+ skupnosti. Država in civilnodružbene organizacije nimajo učinkovitih mehanizmov za odzivanje na takšne napade, prav tako ne obstajajo posebni zakonodajni ali institucionalni zaščitni ukrepi za zaščito organizacij ali aktivistov v primerih nadlegovanja, ustrahovanja ali diskreditacijskih kampanj. Tveganje razdrobljenosti ostaja, občasno pa ga še okrepijo konkurenčni kriteriji financiranja, ki dajejo prednost individualnim pred kolektivnimi rezultati. Dostop do brezplačne pravne pomoči je resno omejen v primerih, ki vključujejo posege v ugled ali napade, motivirane s sovraštvom, zaradi česar številne organizacije ostajajo brez pomembne zaščite. Poleg tega Sloveniji manjka dolgoročna strategija za infrastrukturno ali prostorsko podporo civilnodružbenim organizacijam, institucionalni mehanizmi za zagotovitev resnično varnega in spodbudnega delovnega okolja pa ostajajo odsotni ali premalo izkoriščeni.

Priporočila

- 1. Treba je zagotoviti dosledno sankcioniranje sovražnega govora in napadov na vse posameznike in organizacije, vključno z akterji civilne družbe.**
- 2. Treba je okrepiti medsektorsko solidarnost z oblikovanjem mehanizmov financiranja, ki spodbujajo vsebinsko sodelovanje namesto konkurence med nevladnimi organizacijami.**
- 3. Dostop do brezplačne pravne pomoči za civilnodružbene organizacije je treba razširiti na način, da bo vključeval zadeve, povezane s sovražnim govorom, obrekovanjem in varstvom ugleda, kar bi organizacijam zagotovilo učinkovitejšo pravno zaščito v primerih napadov ali SLAPP-tožb.**

ZMOŽNOSTI IN ODPORNOST ORGANIZACIJ

PODKAZALNIKI:

Civilnodružbene organizacije imajo zmogljivosti za učinkovito delovanje v javnem prostoru ter za predstavitev svojih stališč in argumentov pri zagovorništvu interesov posameznih skupin ali širšega javnega interesa. S pomočjo lastnih komunikacijskih kanalov in dostopa do medijev se lahko zoperstavljajo dezinformacijam in manipulacijam.

3,0

Vpetost v mreže civilne družbe ter odnosi z drugimi sektorji, kot sta država in gospodarstvo (na nacionalni in mednarodni ravni), omogočajo dostop do zagovorništva, zaščite, financiranja ter pridobivanja podpore v primeru napadov.

2,4

Civilnodružbene organizacije so zmožne pritegniti in pridobiti podporo javnosti ter medijev v primeru napadov (npr. solidarnostne akcije, protesti, peticije, »crowdfunding« ipd.) in zagotoviti medijsko pokritost.

2,6

Civilnodružbene organizacije in aktivisti imajo v primeru napadov na voljo cenovno dostopno oziroma brezplačno pravno pomoč.

3,0*

SKUPNA OCENA

2,75

* Metodološka opomba: eden od strokovnjakov tega podkazalnika ni ocenil zaradi pomanjkanja poznavanja področja.

Dostop do javnosti in medijev

Civilnodružbene organizacije se soočajo z vztrajnimi izzivi pri zagotavljanju medijske vidnosti, zlasti zunaj odmevnih ali »novinarsko zanimivih« dogodkov, kar omejuje njihovo sposobnost učinkovitega zoperstavljanja dezinformacijam. Algoritmi družbenih omrežij dodatno zmanjšujejo organski doseg ter ustvarjajo pritisk po plačljivi promociji, ki je zaradi kroničnega pomanjkanja sredstev za številne organizacije nedostopna. Posledično večina organizacij nima namenskih komunikacijskih zmogljivosti, le redke pa razpolagajo z ustreznimi znanji, kadrom ali finančnimi viri za profesionalno in učinkovito zagovorništvo. Omejeno financiranje zagovorniških dejavnosti, odsotnost sistematičnega razvoja baze podpornikov ter na splošno šibka kultura zagovorništva, vključno z zanašanjem na zastarele pristope in nezadostnim digitalnim vključevanjem, dodatno zmanjšujejo njihov vpliv. Manjše in storitveno usmerjene civilnodružbene organizacije pogosto komunicirajo v tehničnem jeziku, imajo šibke odnose z mediji in težko dosegaajo širšo javnost. Geografska centralizacija medijev v Ljubljani ter zaskrbljenost zaradi morebitnega poslabšanja odnosov z odločevalci ali izgube lokalnega financiranja prav tako odvrata od bolj odločne javne angažiranosti. Kljub tem omejitvam tradicionalni mediji na splošno ostajajo odprti za civilno družbo, pobude organizacij na področju ključnih političnih vprašanj pa še naprej prejemajo pomembno medijsko pokritost.

Partnerstva in mreže

Civilnodružbene organizacije v Sloveniji delujejo prek formalnih in neformalnih mrež, ki omogočajo horizontalno povezovanje med sektorji ter tematsko povezovanje znotraj posameznih strokovnih področij. Primeri neformalnih mrež vključujejo Pravno mrežo za varstvo demokracije in iniciativo Glas ljudstva. Kljub obstoju konkurence za sredstva v sektorju prevladuje močna kultura solidarnosti in medsebojne podpore. Infrastruktura civilne družbe v Sloveniji je razmeroma dobro razvita, s številnimi sektorskimi mrežami ter nacionalno krovno mrežo, ki neposredno zastopa več kot 1.700 organizacij.

Sodelovanje z javnim sektorjem se razlikuje glede na področje: dolgoročna partnerstva so pogosta na področju socialnih storitev in zdravstva, kjer civilnodružbene organizacije tesno sodelujejo z javnimi institucijami. Sodelovanje z zasebnim sektorjem je bolj omejeno in pogosto transakcijske narave, običajno v obliki delavnic, usposabljanj ali prostovoljskih pobud, pri čemer organizacije zagotavljajo storitve, podjetja pa nastopajo kot uporabniki. Nekateri zasebni akterji podpirajo organizacije tudi z donacijami ali sponzorstvi, vendar so te interakcije praviloma finančne in ne strateške. Zasebni sektor se praviloma ne odziva solidarnostno, kadar so organizacije pod napadom, medtem ko sindikati v primerih večjih eskalacij občasno reagirajo kolektivno.

Civilnodružbene organizacije ohranjajo tudi tesne povezave z nadnacionalnimi institucijami, kot so Svet Evrope, OVSE, organi Združenih narodov in direktorati Evropske komisije. Ta povezanost omogoča usklajeno zagovorništvo, na primer v obliki skupnih pisem oblikovalcem politik, ki jih je mogoče pripraviti in javno posredovati v kratkem času. Kljub temu članstvo v mrežah samo po sebi ne zagotavlja učinkovitega

zagovorništva: posamezni člani se lahko počutijo neslišane ali nezadostno podprte, medsektorske koalicije pa so v veliki meri odsotne. Partnerstva znotraj nevladnega sektorja zagotavljajo podporo predvsem znotraj civilne družbe in ne med sektorji. Za razliko od nekaterih drugih držav se organizacije v Sloveniji ne morejo redno zanašati na specializirane sklade ali organizacije, ki bi zagotavljale finančno ali zaščitno podporo v primerih javnih napadov.

Mediji in javna prepoznavnost

Civilnodružbene organizacije se soočajo s težavami pri zagotavljanju medijske in javne pozornosti za vprašanja, ki jih neposredno zadevajo. Protesti, kampanje ali tiskovne konference v zvezi z delovanjem organizacij ali napadi nanje praviloma prejmejo omejeno medijsko pokritost, medtem ko solidarnostne pobude v podporo posameznikom ali skupnostim običajno vzbudijo več zanimanja. Takšna prizadevanja na področju odnosov z javnostmi lahko včasih celo spodbudijo nadaljnje napade, omejeni časovni in finančni viri pa zmanjšujejo sposobnost organizacij za učinkovito odzivanje. Le nekaj organizacij je zmožnih mobilizirati podporo javnosti ali medijev, kadar se znajdejo pod napadom. Kljub temu je solidarnost znotraj sektorja dobro uveljavljena, saj se v primerih resnejših incidentov praviloma oglasi krovna mreža ali druge vidne nacionalne organizacije, kar zanesljivo sproži vsaj določen medijski odziv.

Javno razumevanje delovanja civilne družbe je na splošno nizko, zaradi česar so državljanji dovzetni za zavajajoče narative, zlasti iz desno usmerjenih medijev, ki pogosto napadajo organizacije zaradi njihovega financiranja ter pri tem izpuščajo ali izkrivljajo dejstva. To je bilo očitno septembra 2025, ko je novoizvoljeni predsednik stranke Nova Slovenija – Krščanski demokrati podal lažne trditve o financiranju civilnodružbenih organizacij³¹, kar je spodbudilo javni odziv, med drugim v obliki javnega pisma direktorja CNVOS³², ki je zavrnil dezinformacije in branil integriteto sektorja. Kljub temu širša podpora javnosti ni samoumevna: civilna družba ostaja slabo razumljena, zavajajoči napadi desnih političnih akterjev poglobljajo javno nezaupanje, večina organizacij pa nima sistematičnih strategij za dolgoročno krepitev podpore med splošno javnostjo.

Dostop do pravne podpore

Aktivisti in civilnodružbene organizacije praviloma nimajo dostopa do državne pravne pomoči, saj je javna pravna pomoč omejena in ni namenjena posebej aktivistom ali organizacijam. Pravna podpora se zato večinoma zagotavlja prek mehanizmov znotraj civilne družbe. Čeprav te strukture nudijo ključno pomoč v primerih napadov ali pravnih izzivov, ne obstaja formalni, državno zagotovljeni sistem, ki bi civilnodružbenim organizacijam omogočal dostopen pravni svetovalni okvir. Vlada je sicer potrdila zakon

31 Vir: <https://www.rtv slo.si/slovenija/nevladniki-vrtovcu-ocitajo-da-siri-lazi-glede-njihovega-financiranja/757862>

32 Javno pismo direktorja CNVOS: <https://www.cnvos.si/novice/3851/o-300-vladnih-milijonih-za-levicarske-nevladne-organizacije/>

za prenos evropske direktive proti SLAPP-tožbam, kar predstavlja pomemben korak k okrepitvi zaščite. Ker zakon še ni sprejet, praktični zaščitni ukrepi še niso vzpostavljeni. Opomba: vprašanje pravne podpore je že obravnavano v poglavju o varnem prostoru za delovanje, zato je priporočilo umeščeno tja.

Pozitivni in negativni trendi

Nedavni trendi kažejo na splošno stabilnejše okolje za civilnodružbene organizacije. Napadi s strani oblasti so postali redkejši in manj intenzivni, trajne mreže civilne družbe pa delujejo tudi brez neposrednega financiranja, kar krepi solidarnost znotraj sektorja. Oblast vsaj deklarativno priznava vlogo in pomen civilne družbe. Javno financiranje prek Sklada za razvoj nevladnih organizacij podpira profesionalizacijo, digitalizacijo in zagovorniška prizadevanja, regionalni centri nevladnih organizacij pa npr. spodbujajo vključevanje med lokalnimi volitvami z usposabljanji za kandidate in organizacije. Na splošno vse več civilnodružbenih organizacij krepi svoje zagovorniške zmogljivosti, sektor pa izkazuje visoko raven solidarnosti in povezanosti. Sektor ima koristi tudi od dobro razvite infrastrukturne podpore, vključno z močnimi sektorskimi mrežami, regionalnimi centri in nacionalno krovno organizacijo ter od tradicionalno konstruktivnih odnosov s sindikati in na splošno primerne medijske obravnave v osrednjih medijih.

Kljub tem pozitivnim trendom se civilnodružbene organizacije še vedno soočajo z vztrajnimi izzivi. Dostop do različnih vrst medijev in pozornost javnosti ostajata omejena, drugi sektorji pa pogosto izkazujejo nezanimanje ali celo sovražnost do njihovega delovanja. Pojavljajo se poskusi razdrobitve ali delitve sektorja s slabo preišljenimi ali namernimi ukrepi. Znotraj samih organizacij prilagodljivost zmanjšujejo dolgoletni vodstveni kadri, upad aktivnega članstva ter utrjeni načini delovanja, ki otežujejo prilagajanje. Izgorelost med ključnimi člani ostaja resna skrb, medsektorsko sodelovanje pa je šibko. Zmogljivosti za zagovorništvo so na splošno omejene zaradi nezadostnih sredstev, pomanjkanja osebja in vrzeli v strateškem znanju, sektor pa je v veliki meri zamudil digitalni prehod, kar zmanjšuje doseg, zlasti med mlajšim občinstvom. Dezinformacije in lažni narativi o civilnodružbenih organizacijah so v porastu, kar zahteva pravne vire, ki pa jih organizacije pogosto nimajo, zaradi česar je njihova zmožnost zaščite lastnega ugleda dodatno omejena. Dostop do brezplačne ali cenovno dostopne pravne pomoči v takih primerih ostaja omejen in je pogosto odvisen od osebnih mrež. Omenjene dinamike se bodo verjetno še okrepile v obdobju pred parlamentarnimi volitvami marca 2026, med katerimi bi največja desna stranka lahko ponovno širila dezinformacije o nevladnih organizacijah ter grozila z odpravo obstoječih podpornih ukrepov, kot je bilo opazno v preteklih kampanjah. V primeru takšnega političnega premika bi lahko splošno okolje za civilno družbo postalo vse bolj toksično in omejevalno.

Priporočila

- 1.** Okrepiti je treba javno financiranje zagovorništva civilne družbe z vzpostavitvijo ciljnih razpisnih shem, namenjenih podpori demokracije, zaščiti pravne države, preprečevanju dezinformacij ter ukrepom za preprečevanje korupcije, vključno z ukrepi za podporo digitalnemu prehodu sektorja ter krepitvi zmogljivosti digitalnega komuniciranja.
- 2.** Treba je sprejeti učinkovit zakon proti SLAPP-tožbam, ki bo zagotovil ustrezno zaščito aktivistov civilne družbe in drugih akterjev v javnem interesu pred zlorabami sodnih postopkov.
- 3.** Treba je vlagati v sistematično izobraževanje in ozaveščanje javnosti o vlogi in pomenu civilne družbe, pri čemer je treba to prepoznati kot odgovornost države in izobraževalnega sistema, ne pa kot nalogo, ki naj bi jo civilna družba nosila sama.

Sklep

V vseh petih dimenzijah in kazalnikih, obravnavanih v tem poročilu, ugotovitve kažejo na civilno družbo, ki je formalno zaščiten, vendar strukturno krhka, neenakomerno podprta in občutljiva na spremembe političnih razmer.

Slovenski zakonodajni okvir zagotavlja trdno podlago za temeljne svoboščine, pri čemer se na številnih področjih te zaščite tudi učinkovito uresničujejo. Pravica do združevanja je na splošno spoštovana, postopki registracije ostajajo dostopni, pravno okolje pa nalaga razmeroma malo omejitev glede delovanja organizacij ali virov financiranja. Ključni zakonodajni premiki, kot sta Zakon o zaščiti prijaviteljev in predlog zakona proti SLAPP-tožbam, dodatno krepijo spodbudni okvir. Kljub temu ostaja uresničevanje temeljnih pravic, zlasti svobode izražanja in svobode zbiranja, nedosledno. Sovražni govor se še vedno obravnava nezadostno, razdrobljen pravni okvir ter šibka tožilska in sodna praksa pa omejujeta raven zaščite marginaliziranih skupin in organizacij civilne družbe, ki so pogosto tarča desnih političnih akterjev. Čeprav javna zborovanja večinoma potekajo brez neposrednih posegov, nadzorne prakse in nejasnosti glede policijskih pooblastil sprožajo pomisleke glede sorazmernosti odzivov države. Te neskladnosti poudarjajo razkorak med formalnimi jamstvi in njihovo dejansko uresničitvijo v praksi.

Pogoji financiranja za civilnodružbene organizacije prav tako odražajo kombinacijo napredka in vztrajnih strukturnih pomanjkljivosti. Javno financiranje sektorja se je v absolutnem obsegu povečalo, vendar je ta rast izrazito osredotočena na izvajanje socialnih storitev, zaradi česar ključna področja javnega interesa, med drugim zagovorništvo, krepitev demokracije, preprečevanje korupcije in zaščita pravne države, ostajajo sistematično podfinancirana. Projektno zasnovano financiranje, nepravilni časovni razporedi razpisov, administrativne obremenitve in nepredvidljive zamude dodatno ogrožajo stabilnost organizacij in onemogočajo dolgoročno načrtovanje. Zasebna filantropija ostaja šibko spodbujena, davčne olajšave pa sodijo med najnižjimi v regiji, kar omejuje diverzifikacijo virov. Čeprav tuje financiranje ni omejeno, ponavljajoči se politični napadi na organizacije, ki ga prejemajo, prispevajo k eroziji javnega zaupanja in zbujajo zaskrbljenost glede morebitnega zaostrovanja regulacije ob spremembi političnih razmer.

Sodelovanje v procesih odločanja ostaja eno najšibkejših področij. Čeprav ima Slovenija razmeroma močan pravni okvir za sodelovanje javnosti, so kršitve Resolucije o normativni dejavnosti še naprej pogoste, pri čemer se skrajšana ali izpuščena posvetovanja pogosto utemeljujejo z uporabljenimi nujnimi postopki. Posvetovanja se pogosto izvajajo v poznih fazah, z omejenim vplivom na oblikovanje politik ter pomanjkljivimi povratnimi informacijami organov. Nastajajoča Strategija razvoja nevladnih organizacij do leta 2030, pripravljena v okviru bolj vključujočega procesa, kaže na potencial bolj strukturiranega sodelovanja. Kljub temu sistematični in zavezujoči mehanizmi za zagotavljanje učinkovitega sodelovanja še vedno niso vzpostavljeni. Na lokalni ravni sodelovanje ostaja neformalno in neenotno, kar dodatno omejuje vpliv predlogov s strani civilne družbe.

Analiza varnega prostora za delovanje organizacij kaže na visoko raven znotrajsektorske solidarnosti na eni ter pomanjkanje institucionalnih zaščitnih mehanizmov na drugi strani. Čeprav civilna družba ohranja uveljavljeno medsebojno podporo, država ne prevzema aktivne vloge pri zaščiti civilnodružbenih organizacij ali aktivistov pred nadlegovanjem, diskreditacijskimi kampanjami ali sovražnim govorom. Pravna sredstva v primerih škode ugledu ali napadov, motiviranih s sovraštvom, so v praksi večinoma nedostopna, specializirani mehanizmi za podporo organizacijam pod pritiskom pa ne obstajajo. Nadlegovanje in sovražni govor na spletu se stopnjujeta in nesorazmerno prizadeneta organizacije, ki se ukvarjajo s področjem človekovih pravic ter pravic LGBTIQ+ skupnosti. Sedanja vlada sicer deklarativno izraža podporo civilni družbi, vendar so praktični zaščitni ukrepi (pravni, finančni in institucionalni) še vedno nezadostni.

Organizacijske zmogljivosti in odpornost sektorja ostajajo oslABLJENE zaradi dolgotrajnih strukturnih pomanjkljivosti. Večina organizacij nima dostopa do stabilnih virov financiranja, specializiranega kadra in sodobnih komunikacijskih zmožnosti, ki bi jim omogočale učinkovito odzivanje na dezinformacije ali enakovredno sodelovanje v javnih razpravah. Medijska prepoznavnost ostaja neenakomerno porazdeljena in izrazito geografsko centralizirana, številne civilnodružbene organizacije pa težko dosežejo širše občinstvo zunaj svojih neposrednih skupnosti. Čeprav so mreže znotraj civilne družbe razmeroma močne in zagotavljajo pomembne mehanizme solidarnosti, so medsektorska zaveznitva, zlasti z gospodarstvom ali lokalnimi upravami, še vedno omejena. Civilna družba se je tudi počasneje prilagajala digitalnemu prehodu, zaradi česar številne organizacije nimajo ustreznih orodij za mobilizacijo podpornikov ali strateško komuniciranje v razdrobljenem informacijskem okolju.

Končne ugotovitve kažejo, da je slovenska civilna družba formalno odprta, vendar strukturno ranljiva. Politični kontekst dodatno pogloblja to ranljivost. Kombinacija politične polarizacije, strukturno nezadostnega financiranja in šibkih institucionalnih zaščitnih mehanizmov ustvarja pogoje, v katerih se lahko položaj civilne družbe v neugodnih političnih okoliščinah hitro poslabša. Za zaščito civilne družbe v Sloveniji je zato treba ne le ohraniti obstoječa formalna jamstva, temveč tudi proaktivno okrepiti institucionalne, finančne in participativne okvire, ki jo podpirajo. To vključuje dosledno izvajanje zakonodaje, znatno in stabilno javno financiranje, učinkovite in zavezujoče mehanizme sodelovanja v procesih odločanja ter celovite zaščitne ukrepe pred sovražnim govorom, nadlegovanjem in zlorabami sodnih postopkov. Krepitev zmogljivosti civilnodružbenih organizacij, zlasti na področju digitalnega komuniciranja, zagovornitva in dolgoročnega organizacijskega razvoja, bo ključna za zagotavljanje odpornosti v vse bolj polarizirani javni sferi in nenazadnje tudi v kontekstu širših protidemokratskih tendenc, ki se pojavljajo tako v tradicionalno stabilnih kot v bolj krhkih demokracijah.

Zahvala

Zahvala je namenjena **Goranu Forbiciju, Katarini Bervar Sternad, Katarini Rotar, Tini Cigler in Borutu Jermanu** za njihov dragoceni prispevek k pripravi ***Nacionalnega poročila o stanju civilne družbe v Sloveniji***, zlasti za sodelovanje v okviru strukturirane metodologije strokovne ocene, vključno z izpolnjevanjem vprašalnikov in udeležbo na strokovnem panelu, izvedenem v obliki fokusne skupine. Posebna zahvala je izražena tudi **Brankici Petković** za njeno mentorstvo in vodenje skozi proces priprave poročila.

